

**Rapport från utvecklingsarbetet
inom projektet**

Lära och utvecklas tillsammans

vid Lärarhögskolan i Stockholm

**Alfabetiseringsundervisning
- med bild och studiebesök**

Lillemor Hedström

Alfabetiseringsundervisning - med bild och studiebesök

Sammanfattning

Jag har främst riktat in mig på de svagare i min alfabetiseringsgrupp, de som har haft svårt att använda en penna. Vi har under höstterminen jobbat mycket mer med konkret undervisning i form av bild, foton och studiebesök. Detta har gjort att alla kan hänga med mer, oavsett nivå, att gruppen blivit mer sammansvetsad och att ordförrådet ökat hos vissa elever.

Inledning och bakgrund

När vi först började prata om kursen *Lära och utvecklas tillsammans* visste jag bara att jag ville arbeta med analfabetisering. Det är de elever som behöver mest stöd och hjälp för att komma in i vårt samhälle, som är uppbyggt på språket på många sätt. Eftersom jag inte har arbetat så länge som lärare vill jag ta reda på hur man bäst lär ut ett språk till elever som har liten eller ingen utbildning bakom sig. Tanken var också att alla elever är individer och lär sig på olika sätt, men den tiden fanns inte riktigt, så alla fick åka med på ett bananskal.

När kursen började hade jag cirka femton elever där alla var på olika nivå. Jag har två elever som är runt femtio år och totalanalfabeter. I början försökte jag på alla sätt att få dem att skriva sina namn och enklare korta ord, så som jag gör med alla nya elever, men insåg ganska snart att det var för svårt, de kunde nästan inte hålla i en penna. Vi försökte också med de allra enklaste läsövningar, men det gick inte heller. Då tänkte jag om och bestämde mig för att försöka ge dem ett muntligt språk först, något att stå på. Vi kastade pennorna helt enkelt.

Syfte/mål

Genom att kasta pennorna koncentrerade vi oss ”bara” på att prata, titta och lyssna. Jag ville få dessa två elever in i svenskans värld genom det muntliga. När vi hade skriftligt innan såg jag hur de satt och kände sig helt utanför, så meningen med detta var att få dem delaktiga och känna att de kan, att de gör något vettigt. Det är som Qarin Franker skriver i *Alfabetiseringsundervisningen och vardagens krav på litteracitet*: ”Innehållet i alfabetiseringsundervisningen måste kännas meningsfullt” (8). De ska också känna att de faktiskt lär sig något som de kan använda i vårt samhälle.

Genomförande

Istället för att traggla med skrift och läsning så övergick vi till bilder, band och studiebesök. Hela undervisningen blev mycket mer konkret. Eftersom jag jobbade i helklass blev det oundvikligt att ha med ord i undervisningen, men på ordlistorna jag delade ut fanns det alltid bilder. Jag fick mycket med mig efter att ha läst *Alfabetisering – mer enn å laere bokstavene* av Vigdis Alver og Vigdis Lahaug.

De skriver bland annat "I en undervisningssituasjon der vi ikke har mulighet til å bruke et felles undervisningsspråk og deltakerne ikke kan lese selv, blir bilder ofte brukt som en slags tolk. Det er likevel ikke helt uproblematisk å bruke illustrasjoner på denne måten. Det sies at et bilde sier mer enn tusen ord, og det innebaerer ikke bare at det er mye informasjon i et bilde, at det kan konkretisere det som er vanskelig å formulere språklig, men det sier også noe om at det finnes mange forskjellige tolkninger av et bilde" (51). Derfor kändes det viktig att följa upp bilden med att se föremålet också.

En stor del av projektet har varit ett samarbete med Bohusläns museum i Uddevalla. Deras pedagog har varit med oss sex fredagar under hösten. Där har upplägget varit följande: först har jag fått en ordlista från museet som jag hittat bilder till. Jag har tagit bilder både från läroböcker och nätet (google). Eleverna har sedan fått ordlistan med bilderna som vi gått igenom innan besöket. På museet har vi gått runt och tittat på det ämne som varit aktuellt för dagen och jag har fotat med digitalkamera. Därefter har vi fikat och gått igenom orden en gång till på plats. De har alltså sett orden på bild och i verkligheten. På måndagen efter har vi gått igenom orden en gång till och tittat på fotona. I grupper om tre har eleverna sedan sammanställt ett collage från varje besök.

Eftersom det är väldigt svårt att förklara abstrakta ord som till exempel fantasi så har det varit mycket praktiskt att gå igenom orden på plats på museet. Alver och Lahaug menar att "Verken de muntlige eller skriftlige tekstene eksisterer i et vakum, men er naert knyttet til den sosiale og kulturelle sammenhengen de forekommer i. For å forstå og kunne bruke språket kreves det at deltakerne har kunnskaper om disse sammenhengene" (57). Att läsa ordet, se det på bild och samtidigt förklara det med hjälp av till exempel målningar kändes som det grundligaste sättet att få fram betydelsen av ett ord.

Ett av mina mål, för gruppen i stort, är att använda så många sinnen som möjligt. Sista gången på museet fick vi smaka på Bohuslänsk äggost. Eleverna tyckte om det och vi fick receptet. Veckan därefter fick de skriva inköpslista, vara med och handla ingredienserna och tillsammans laga och äta äggost i skolans kök. Det är som Alver och Lahaug skriver: "Det er viktig at arbeidsmåtene er varierte, og at de stimulerer deltakerne til å vaere aktive. Vi må også sørge for at deltakerne stadig laerer nye måter å gjøre ting på, og legge vekt på arbeidsmåter som fremmer selvstendighet, dvs. oppgaver og aktiviteter som deltakerne kan arbeide med på egen hånd. Det frigjør laereren slik at hun kan hjelpe hver enkelt, noe som ofte er nødvendig fordi klassene har deltakere på ulike nivåer" (61).

Besöken på museet har också gjort att de flesta elever har känt igen sig. Många saker där är sådant de själva använt i sina hemländer. Franker skriver: "Genom att integrera studiebesök av olika slag... blir den egna kompetensen både användbar och synlig vilket leder till att självförtroendet och motivationen ökar" (9). När studiebesöken på museet var slut gjorde vi samma sak fast på stan. Vi gick igenom ord med bild, fotade på stan och efteråt fick de skriva till fotona från stan.

En annan positiv sak som kommit av studiebesöken har varit att vi gjort något tillsammans som grupp. Samarbetet i gruppen har ökat. Vi har också jobbat en del med Palin, vilket är ordförståelse där man lägger rätt bild på rätt siffra, sen vänder man och ser om mönstret är rätt. Där har jag satt dem i grupper så att någon läser, en elev får leta upp rätt bild, medan ytterligare en annan får leta upp rätt siffra. Detta har fungerat bra och de har lärt sig att hjälpa varandra.

Övriga lektioner med dessa två elever har varit koncentrerade på att tala, lyssna på band, se på film och lyssna på ord på data. Skriva och läsa har alltså uteslutits helt. Detta har krävt mer fantasi än jag kunde tro innan jag började. Det är svårt att inte använda sig av penna och eller text, vilket faller sig så naturligt i vårt samhälle och framförallt i en skola.

Resultat

Det är naturligtvis svårt att mäta resultatet av ett sådant här arbete. De två elever som jag siktat in mig på från början är inte de som visat mest framsteg, men det känns som att de fått mer utav undervisningen det sista. De har kommit mer in i gemenskapen. Det är viktigt bara det. Franker skriver: "Flera studier på senare tid har också lyft fram gruppens betydelse för trygghet i inlärningsituationen. Gruppen ger en "familjekänsla" samtidigt som den öppnar för utvecklandet av nya "litterata" relationer och gör det lättare att våga prova något nytt" (10).

Däremot märker jag att flera av de andra eleverna har utvecklat ett större ordförråd, vilket glädjer mig. En av de andra eleverna, som också är väldigt svag på att skriva och läsa, har snappat upp många nya ord på vägen.

Alla har varit entusiastiska över våra studiebesök. De har sett fram emot besöken på museet. Mycket tror jag har att göra med att de känner igen föremål och företeelser från sina länder. Vår svenska historia är i mångt och mycket deras nyligen lämnade nutid. Vi såg till exempel på en film om hur man tvättade ute på våren förr. Kvinnorna hade stora kar och tvättade kläder och lakan i en älv. De har också lärt känna pedagogen som varit med oss och hon har lyckats lägga sig på rätt nivå, vilket är viktigt. Och till sist tror jag att många av mina elever tycker om att komma utanför skolans väggar ibland.

Slutsats/utvärdering

Styrkorna i det här projektet är att alla elever kan hänga med, oberoende nivå. Att arbeta med bild och foton har känts mycket positivt och även om det kräver ganska mycket tid så kommer jag att fortsätta med detta. Jag ångrar bara att jag inte gjort det här tidigare.

Svagheter är att i vissa fall känner de elever som är lite duktigare att det går för långsamt, men det är inte många. Då blir det istället så att de hjälper de svagare och då har det vänts till något positivt i alla fall.

Eftersom studiebesöken fallit bra ut kommer jag att försöka med ett nytt tema till våren. Förhoppningsvis blir det med ett äldreboende.

Källförteckning

Alver, Vigdis och Lahaug, Vigdis. *Alfabetisering – Mer enn å laere bokstavene*. 1999.

Franker. Qarin. *Alfabetiseringsundervisningen och vardagens krav på litteracitet*. 2005.